

75 jaar bevrijding

LAAG-SOEREN

Parachutes van hoop, Ballonnen voor de toekomst

75 JAAR
VRJHEID

1944

V1's kwamen meerdere malen over het dorp Laag-Soeren vliegen. Wij als kinderen, we waren ongeveer 13 jaar, vonden dat angstig. Wij waren blij als ze de Hindenberg over waren. Maar soms sloegen de motoren af en kwamen ze zelfs terug. Mijn vader had in de tuin een diep gat gemaakt waar wij (familie Plant) allemaal in konden zitten. Zo kwam er op een middag een V1 ineens héél laag over het dorp. Hij vloog door het huis van Guus Jansen (aan de Rozesteinweg waar ik nu woon) en nam daarna nog een deel van het dak van de bakkerij Jansen mee. Daarna kwam hij in de wei terecht van Pasman in de buurt van de Bovenbeek. Wij zaten al die tijd in het gat in de tuin dat mijn vader had gegraven. Wij wilden graag naar die neergestorte V,1 maar dat mocht niet. Wim Pasman en Johan Vrijaldenhoven zijn, zo bleek vele jaren later, er wel stiekem naar toe geweest om batterijen te zoeken. Na de oorlog hebben ze de bom laten ontploffen.

Juli 1944

We gingen een cadeautje kopen bij de firma Lentink (Bazar) in Dieren voor het afscheid van de meester van de lagere school. Wij hadden geen banden meer op onze fietsen dus zijn we met de trein naar Dieren gegaan die toen nog wel reed. Op de terugweg, ongeveer bij de Nachtegaalse brug, vlogen er Engelse vliegtuigen heel laag over de trein. De machinist stopte en we moesten er allemaal uit en in de spoorloot gaan liggen. Er zaten echter ook Duitse soldaten in onze trein. Een Duitser lag nog geen 2 meter van mij vandaan. De Duitse soldaten gingen vanuit de sloot schieten op de vliegtuigen.

Mijn moeder liep buiten en zag dat er iets niet klopte met die vliegtuigen. Zij haalde mijn vader erbij en zei: "Dat is volgens mij bij de spoorlijn en onze dochter zit in die trein". Er reden niet veel treinen op die dag en de machinist heeft getoeterd. Mijn vader sprong op de enige fiets die wij nog hadden en reed richting Kanaal. Juist toen we weer mochten instappen was mijn vader daar. We mochten niet meer in de trein van hem en moesten lopend naar huis. Een angstig avontuur maar gelukkig liep het goed af en waren de vliegtuigen niet geraakt.

16 april 1945

Laag-Soeren, Het belooft een prachtige dag te worden. Het is nog heel vroeg in de morgen, vier uur. Een dreunende knal en de Soerense brug is opgeblazen. De Duitsers trekken weg uit het dorp. Weg uit de school, de "Boerenbond", weg uit de winkel van Hagen, De laatste richting Doesburg.

Er was een paard doodgeschoten. Hoe, dat weet ik niet. Op 16 april was er bekend gemaakt dat er paardenvlees te koop was, aangeboden op het oude treinstation van Laag-Soeren.

Waarom op die plaats, dat weet ik ook niet.

Mijn ouders vonden dat ik daar wel heen kon gaan om in de rij te staan voor het vlees. Dus ging ik lopend naar het station. Terwijl we daar stonden te wachten in een rij zagen we opeens soldaten aan de overkant van het kanaal lopen. De brug was er toen al uit (waarschijnlijk kapot). Men dacht, ik was daar te jong voor, dat het Duitse soldaten waren. Maar later bleek dat het Engelse soldaten waren geweest. Ze hebben niet gezwaaid naar ons. Waarschijnlijk om ons niet in gevaar te brengen. Ik ben met het paardenvlees thuisgekomen, lopend, een heel eind hoor!'s Middags kwamen de Engelsen langs wasserij Slijkhuis Laag-Soeren binnen en werden we bevrijd.

Sini de Beurs- Plant.

Station Laag-Soeren

Bevrijding

De bevrijders bestonden uit eenheden van het Eerste Canadese Leger, onder leiding van Generaal H.D.G Cresar. Dit leger had ook Zeeland op de Duitsers veroverd.

Ze moesten op bevel van Montgomery vier opdrachten uitvoeren:

- 1 Vanuit het oosten de Duitse stellingen aanvallen langs de IJssel.
- 2 Deventer en Zutphen veroveren.
- 3 De IJssel oversteken en het oostelijke deel van de Veluwe veroveren.
- 4 De Rijn oversteken en de Duitse troepen uit Arnhem verjagen.

Dat ging niet gemakkelijk. Begin april rukte men vanuit Doetinchem op, maar na pas 2 weken vielen Doesburg, Zutphen en Deventer in Canadese handen.

Luitenant C. Foulkes was de commandant van het 1ste Canadian Corps. Dit corps bestond uit 3 divisies; een Canadese tank en een Canadese en Britse infanteriedivisie.

Foulkes ging op 11 april bij Brummen de rivier over (niet zonder risico want Doesburg, Zutphen en Deventer waren nog in Duitse handen). Eerst met pantservoertuigen, maar al gauw lag er een brug.

De Duitsers sloegen op de vlucht.

Nu volgde op 12 april vanuit Westervoort (ook daar werd een Baileybrug neer gelegd, die overigens nog tientallen jaren als brug heeft dienstgedaan) de aanval op Arnhem. De Duitsers in Arnhem gaven zich snel gewonnen.

De Canadezen die vanuit het oosten Apeldoorn naderden, zaten vast bij het Apeldoorns kanaal. Dus is het zeer waarschijnlijk dat de Britse divisie vanuit Arnhem steun moest verlenen aan de Canadezen, die op 16 april nog steeds niet over het kanaal waren. We mogen aannemen dat eenheden van de 49th British Infanterie Divisie, Laag-Soeren hebben bevrijd op weg naar hun Kameraden bij Apeldoorn. Deze laatste wisten in de nacht van 16 op 17 april het kanaal over te steken.

Het verzet was toen snel gebroken. Wat toen bleef, was de grote vreugde van de bevrijding!

De Canadezen en de Engelsen rukten nu verder op naar het westen.

“Dan komen de Engelsen” J.H Smits, evacué in Laag-Soeren (er zaten er in die dagen zo’n 500; nog meer dan het dorp inwoners telden) en nu rechter in Arnhem, beschrijft in het boekje *“Evacuatie Lief en Leed”* als volgt: *“Dagenlang dreunde van alle kanten het kanon, tot dien wonderschone lentemorgen, toen de Engelse gevechtswagens opdoken uit het jonge groen, als de voorboden van vrijheid en recht. Wat een blijdschap, niet het minst voor hen die tevoorschijn konden komen uit de schuilhoeken, waarvan ook uw gasten dankbaar gebruik hebben gemaakt. Wat een vreugde, toen er werd afgerekend met het verraad.”*

Soldaten van The Royal Pioneer Corps werden in 1945 op het landgoed gelegerd

“Ze kwamen van de Hindeberg af, zegt Ben Slijkhuis “Het waren Engelsen of Canadezen. Ze reden in van die carriers op rupsbanden op de Schaapsallee, vlakbij de wasserij stopten ze. Daar, waar nou dat bankje staat. Meteen mee naar de binnen in de wasserij. Door het land heen werd bij Thomassen melk gehaald, er was ook koffie. Al gauw zat iedereen aan een lekkere bak, vooral de onderduikers in de wasserij, die nu tevoorschijn konden komen.” “Het waren Engelsen Tommies- die de Boerhaave-laan indraaiden, zo tegen half tien, tien uur; Gradus Peters, de jachtopziener, had ze keurig de weg gewezen. Hij zat bovenop de eerste tank, met zijn grote snor, die vanaf de Hindeberg naar beneden het dorp in kwam gereden

De winkel van Hagen.(Schreibstube) Hier lagen voedselvoorraden.

Bij de winkel van Hagen draaiden de gevechtswagens de Harderwijkerweg op. Mevrouw Bol liet de was de was, en rende naar de weg." Het was iets geweldigs. "De Tommies, de Tommies!" riep men overal.

De wagens stopten. Men vroeg aan mijn man of er nog Duitsers waren. In de Boerenbond hadden ze een jongen achtergelaten, niet ouder dan een jaar of 16. Hadden de anderen hem laten slapen of had hij zelf iets gemerkt? Hij was in ieder geval doodsbang. De Engelsen laadden hem in de wagen en namen hem mee in de richting van Eerbeek.

Er werd natuurlijk gevlagd, maar verder hadden de mensen zo weinig. Men denkt alleen maar eens aan al die evacués uit Arnhem die te eten moesten hebben.

900 evacués gevoed en opgevangen op Bethesda 1944-1945

Uit Evacuatie Lief en Leed, Samengesteld door den secretaris A. Honders, met een voorwoord van Mr. J.H. Smits, President van de Arr. Rechtbank te Arnhem en ter inleiding van: het hoofd der Evacuatie Commissie E. Bol 1945

'Met groote gastvrijheid hebt Gij ons opgenomen in Uw woningen en gezinnen, vaak zelfs uw voorraden met ons gedeeld. Nooit zullen wij vergeten, hoe Gij ons, zonder aarzelen, hebt geholpen in de nood... Wij zagen de gouden

Bethesda/ Soeria/ Landgoed Laag-Soeren

In de oorlog was dit gebouw vol Duitse militairen. Het was een hospitaal voor de vele, vele gewonden, vooral uit de oorlog in Rusland.

Na de Oorlog gaven de Engelsen hier grote feesten.

herfst van Uw boschen verdwijnen. De winter kwam en dekte ze onder de sneeuw, terwijl de O.T. hun boomen liet vellen en de vlamme V1's er dag en nacht neerstortten met hun onheilspellende vuurspuwende last....Dagen lang dreunde van alle kanten het kanon, tot dien wonderschoonen lentemorgen, toen de Engelsche gevechtswagens opdoken uit het jonge groen, als de voorboden van Vrijheid en Recht....Wat een vreugde toen er werd afgerekend met het verraad; toen na jaren Uw muziekcorps weer uittrok en ons oude Wilhelmus, evenals het Engelsche volkslied, weerklonk en toen ook Uw prachtige optocht getuigde van wat er na deze lange beproeving innerlijk in ons werd vrijgemaakt....

Door de landingsoperaties bij Arnhem waren de SS-troepen, die reeds enige jaren het Badhuis als hospitaal en herstellingsoord gebruikten, met onbekende bestemming vertrokken.

Letterlijk alles wat bij deze inrichting behoorde hadden zij mede genomen, doch gelukkig de keuken met fornuizen en kookpotten intact gelaten. De Hollandse kok van dit hospitaal bood zich spontaan aan om voor de mensen te koken en van dit aanbod werd natuurlijk gretig gebruik gemaakt evenals van de bovenbedoelde keuken. Met

behulp van den Plaatselijke Bureau Houder te Spankeren kregen wij de beschikking over 200 kg aardappelen, 150 pol andijvie, 20 kg vet, 5 kg prei, 7,5 kg zout en 20 broden. Het vuur onder de kookpot werd aangelegd en zo konden wij, reeds op de tweede dag, aan 356 mensen een warme maaltijd verstrekken, welke bestond uit Stampot Andijvie en 352 mensen een rantsoen brood uitdelen. ...De oprichting van de Centrale Keuken: De eerste dagen verliep dit naar wens, wij kookten op het Badhuis en deelden het eten uit in de school. Het pad van de C.K. verliep niet over rozen, of liever gezegd, liep zelden over rozen, want waar moest het voedsel vandaan worden gehaald?

Verschillende keren moesten wij zelf de boer op om aardappels te vragen. Twee personen gingen er alle dagen op uit om de benodigdheden op te scharrelen. Dit was geen benijdenswaardige positie in die dagen, want niet alleen was de kans groot, dat hun fiets gevorderd zou worden, ook zichzelf liepen gevaar om opgepikt te worden...

Ook onze heerschappij in de keuken van het Badhuis was zeer betrekkelijk, want al spoedig moesten wij die delen met andere "moffen" die er beslag op legden en voor wie het allerkleinste aandeel was, is zeker niet twijfelachtig. Dankzij de voortvarendheid en vingervlugheid van onze chefkok had dit ook weer zijn voordelen, want heel wat vlees en vet van onze "beschermers" verdween in de kookpot van de C.K. en was het tenslotte zo dat in die dagen de evacués meer vlees en vet in hun eten kregen dan de doorsnee inwoner. Dit laatste vermelden wij niet omdat wij dit buitenkansje aan de evacués misgunnen, maar wij willen er toch even op wijzen, omdat velen ontstemd waren toen "schraalhans" keukenmeester werd.

Op een goede, of liever, kwade dag, namen weer ander troepen hun intrek in ons dorpje en werden wij prompt uit de keuken gesmeten. Als tegemoetkoming kregen wij van deze "Herren" een te kleine kookpot mede zodat wij onze capaciteit weer moesten uitbreiden met behulp van enige z.g. "duveltjes" en binnepotten van een fornuispot. Onze C.K. werd verplaatst...het vlees en vet was daarmee ook ten einde en begonnen nu de zeven magere jaren.

Het was soms hopeloos, daar wij de ene dag niet wisten wat de andere dag gekookt moest worden, totdat

omstreeks Kerstmis de nood zo hoog gestegen was dat wij op 23 en 26 december in het geheel geen eten konden verstrekken. Dit waren gelukkig ook de enigste dagen dat wij de mensen teleur moesten stellen en konden wij alle andere dagen toch nog wat ter tafel brengen, al was het, zoals wij zelf ook maar al te goed weten, meestal te weinig en vaak niet al te smakelijk. Dit was niet onze schuld, noch de schuld van onzen kok, maar het kon niet anders.

Wij waren niet in staat om voldoende levensmiddelen te bemachtigen en onze kok kon, met al zijn bekwaamheid, van water en wat harde bonen geen smakelijke soep

WAARSCHUWING

DEZE KAART BELIJFT MET EIGENDOM VAN DEN STAAT DER NEDERLANDEN. NIET ONDER VOEGD VOOR HANDELEN, KOOPEN, VERKOPEN OF OM NIET WEGGEVEN VAN EEN UITGEREIKTE STAMKAART E. STRAFBAAR.

Handteekening van degenen: *Jacob Stada*

Distributie-aanmerkingen

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6

UITGEREIKTE BONNEN E.A. BRUGKRIDEN

UITGEREIKTE BONKAARTEN

Voedselbonnen van Jacob Stada, kok, voor de evacués

bereiden, even min als van gort met water en suikerbieten. Dit laatste hulpmiddel, de suikerbiet, werd veel toegepast, doch wij denken dat alle deelnemers van de C.K. voor eeuwig genoeg hebben van dit voor onze maatschappij zo nuttige product. Neen, het was inderdaad niet smakelijk, afgezien nog van de voedingswaarde, maar bij gebrek aan beter moesten wij er wel gebruik van maken evenals van de veel verwenste en vervloekte “paardenbonen”.

Velen bedankten in die dagen dan ook voor de C.K. en probeerden voor zichzelf te gaan zorgen. Toch bleven er nog steeds 150 personen die geholpen moesten worden en zodoende bleven onze problemen nog steeds veel en groot.

Na de bevrijding op 16 april 1945 werd de voedselpositie veel gunstiger. De binnen lijsten werden steeds groter, en de deelnemers van de C.K. steeds minder, totdat ons op Zondag 10 mei bleek dat er nog slechts 20 deelnemers zouden overblijven. Mede door het feit dat wij ook zonder geschikte kok zaten, namen wij het besluit de C.K. geheel op te heffen. Hoeveelheden verwerkte voedingsmiddelen van 25 september 1944 tot en met 10 mei 1945:

28.795 porties brood, 426 kg boter, 26.688 kg aardappelen, 130 kg raapstelen, 1.218 kg diverse soorten kool, 83 kg olie, 585 kg erwten en erwtenmeel, 115 kg puddingpoeder, 212 kg prei, 220 kg melkpoeder, 323 kg uien, 120 kg aardappelmeel, 700 kg diverse soort en bonen, 210 kg gortmout, 933 kg vlees en vet, 105 kg gort, 135 kg andijvie, 60 kg tarwemeel, 1443 kg wortelen, 20 kg kunsteiwit, 300 kg appels, 148 kg havermout, 463 kg zout, 70 kg roggevlakken, 55 kg selderij, 1.800 kg suikerbieten, 1.870 kg koolraap, 195 kg roggemeel, 1.410 kg rode bieten.

In totaal werden 40.000 kg levensmiddelen verwerkt tot menu's:

104 dagen stampot met en zonder vlees, 66 dagen soep van erwten of bonen, 33 dagen soep van groenten, gort of havermout enz. 54 dagen pap, samengesteld uit de wonderlijkste middelen.

Deelnemers betaalden 15.000 gulden.

Daarnaast was men in staat iedereen dag melk te leveren, voor kinderen tot 1 jaar 1 liter, voor kinderen van 1 tot 4

jaar 0,75 liter, voor T.B.C.-patiënten 1 liter, voor andere zieken 0,5 liter.

‘Waar de groote mensen zich over het algemeen nogal wisten te schikken in hun lot, waren het de kinderen die het meest moesten missen. Zij toch hadden zelfs geen speelgoed waarmede zij zich konden vermaken. Ook de kinderen der inwoners zouden deze winter van de “feestdagen” weinig bemerken.

Toen het dan ook tegen 6 december begon te lopen besloten wij de kleinen enigszins tegemoet te komen en een Sint Nikolaasfeest te organiseren. De dames werden weer in het geweer geroepen om de omliggende landbouwers rond te gaan en van hen wat boter, suiker, meel enz. te vragen, zodat wij voor de kinderen ook een “echt” feest van konden maken. Wij kunnen niet anders zeggen dan dat er met gulle hand gegeven werd. Ieder kind, en er waren er meer dan 180, konden wij wat bruidsuikers, wat speculaas, een speculaaspop van 100 gram, een broodje en een appel geven. Door de welwillende medewerking van een evacué en onze chef-kok waren wij ook nog in staat om bij deze lekkernijen nog een klein spootreintje en een mooie kop met pudding te voegen. Wij hadden voorts een echte “Sinterklaas” op een echt paard en natuurlijk ook een mooi opgetuigde “Zwarte Piet” die met zijn ketting liep te rammen, terwijl Sinterklaas zijn standjes of pluimpjes aan de kinderen uitdeelde. Het was een genot al die angstig-vrolijke en blijde kindergezichtjes te zien.’

Bevrijdingsborrel

Willem Hagen was vast van plan een borrel op de bevrijding te drinken. Maar er was bijna niets. In hun winkel was een “Schreibstube” en er lagen voorraden voor het Duitse garnizoen in Doesburg.

’s Morgens waren ze weggegaan, maar er lagen ondermeer nog een paar vaten jenever. Buiten stond een schildwacht, om de spullen te bewaken tot ook die opgehaald zouden worden. Stiekem en met kloppend hart tapte Willem, “Het is wel moeilijk met zo een vat”, 3 flessen vol. “Ik had de sleutel van het magazijn.”

“Later hebben we het er samen met Gerrit en Jan Gieteling eens lekker van genomen. We hadden toen ook echte

Zonnehoek/1945, Harderwijkerweg 13a

Engelse sigaretten. Ik weet het merk nog: "Senior Service". Dat was wat anders dan gedroogde rabarber! Je werd er wel woazig van als je over de longen rookte".

Jan Gieteling had één rode tulp in zijn tuin staan. Dat was alles wat hij de bevrijders kon bieden; en hij deed het met vreugde.

Op zondag 15 april 1945 zaten we in de kamer en zagen militairen, die aan het wegtrekken of vluchten waren.

Ik dacht Russische militairen in Duitse dienst.

Ik was toen een meisje van ruim 7 jaar en woonde met mijn ouders en broertje Dikkie aan de Harderwijkerweg 13a, op Zonnehoek. Mijn tante en oom met hun zoon en nog een echtpaar waren bij ons geëvacueerd. Dat ging allemaal goed! In die tijd was je al gelukkig als er geen nare omstandigheden. Maar goed, we zagen die militairen voorbijtrekken en dachten, zou de bevrijding nabij zijn? En ja hoor, de volgende dag de 16e april was het zover. De Tommy's kwamen met tanks en reden het dorp door. Iedereen was blij!

Die dag bloeide er één tulp in onze tuin. Mijn vader plukte die tulp en gaf de bloem aan mijn broertje, die toen ruim 4 jaar oud was, en op het hek zat voor het huis.

De Tommy's kwamen en Dikkie mocht de tulp aan de Tommy's geven.

Dit zal ik nooit meer vergeten!

Gerrie Blankenspoor-Gieteling

Bevrijdingsdag

Op de dag zelf is er weinig gefeest, maar later des te meer.

Er werden zelfs vaten bier gehaald uit Rotterdam. De Engelsen vierden hun feest op Amsterda (nu Het landgoed Laag-Soeren) en op hun hoofdkwartier 'Hotel Dullemond.' Wat werd er gegeten en gedanst tijdens het bevrijdingsfeest?

Op de Uitnodiging voor het op 21 mei 1945 gehouden Victory Ball:

Buffet:

Hors d'oeuvree
Salade a la Hussard
Haring Salade
Sla schotel
Chicken Sandwiches
Kaas Sandwiches
Rook cakes
Plain Cakes
Frambozen gebakjes
Jam Tarts
Fruit cake
Petit Fours
Doughnuts
Krentenbrood
Beer
Lemonade
Tea

Bevrijdingsfeest op Soeria

&Sweet Music bij the Gipsy Orchestra
&Programme:

1 Quick Step 2 Fox Trot 3 Waltz 4 Fox Trot 5 Slow Fox Trot 6 Palais Glide 7 Tango 8 Quick Step 9 Intermission songs selected "The Price of Water" L/Cpl Suggit, Cpl Moore, L/C Pegg 10 Fox Trot 11 Waltz 12 Hokey Pokey 13 Slow Fox Trot 14 Quick Step 15 Waltz 16 Intermission songs selected "Sweat & Low" "Porfessor Hocus Pocus" Cpl Jenkins Interval 17 Quick Step 18 Tango 19 Fox Trot 20 Palais Glide 21 Waltz 22 Quisk Step 23 Slow Fox Trot Intermission 24 songs selected "The Doositful Batneau" L/Cpl Suggitt, Cpl Moore L/C Pegg 25 Quick Step 26 Fox Trot 27 Hokey Pokey 28 Tango 29 Intermission Finale Cpl Jonkins Cpl Moore L/Cpl Pegg L/Cpl Suggitt 30 Quick Step 31 Latest Waltz

THE NATIONAL ANTHEM OF HOLLAND

THE NATIONAL ANTHME OF BRITAIN

Music bij the 95 Company Pioneer Corps Band

Piet Venhuizen schrijft over het bevrijdingsfeest zoals dat op Bethesda net na de oorlog gevierd werd in Gelders Dagblad 1-4-1995: 'Ze hadden recht op een verzetje, want ze hadden zojuist de oorlog gewonnen. Vandaar dat het voormalige Laag Soerense badhuis Bethesda de avond van de 21e mei 1945 stond te trillen in zijn voegen van de

Hotel Dullemond Was voor 16 april het hoofdkwartier van de Duitsers. Daarna de Engelsen

muziek. De mannen van het Engelse 95 Company Pioneer Corps zwierden door de grote zaal van het gebouw met in hun armen meisjes, die volgens de overlevering met bussen uit Nijmegen waren gehaald.

Inwoners uit Laag Soeren en evacués uit Arnhem zorgden ervoor dat het de bevrijders en hun tijdelijke vriendinnen aan niets ontbrak...

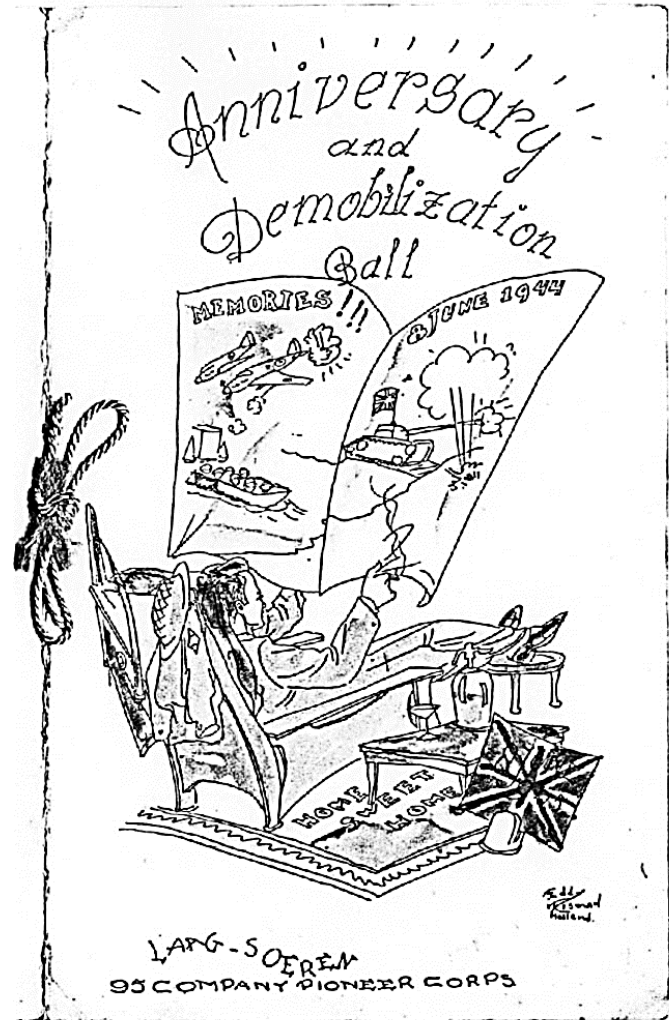
In de zomer van 1945 verlaten de geallieerde troepen het voormalige kuuroord en krijgt het gebouw weer een burgerlijke bestemming. Het onverschillig steen van Soeria is het om het even of er SS-ers, Engelsen of beoefenaars van transcendente meditatie verblijf houden."

Toen de bevrijders huiswaarts waren gekeerd en de Arnhemmers waren vertrokken, toen de stapels jerrycans vol benzine langs de Harderwijkerweg en het kanaal waren opgeruimd en het evacuatiebureau in de kapel aan de van Swietenlaan door de heren Bol, Honders en Plant was gesloten, kon het gewone leven weer beginnen.

Er lag nog veel werk te wachten.....

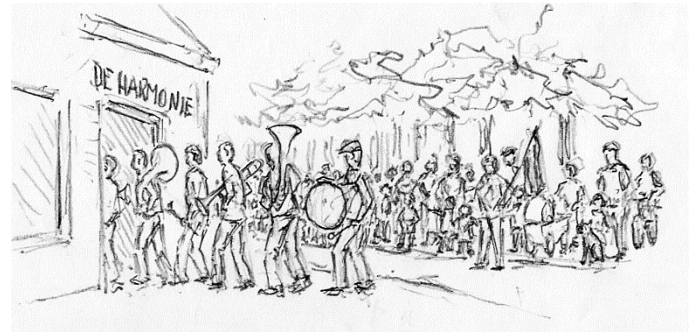
H6-09 Victorie Ball 21 mei 1945

Anniversary ball 8 june 1945

Farewell dance in de harmonie 12 june 1945

Restant onderduikers hol, Laag-Soeren

KINDEREN TUSSEN PATIËNTEN

F van Heusden

De oorlog begint

Omdat de jaren, die ik tot onderwerp heb genomen, vallen tussen 1936 en 1942 hoort het verhaal over de oorlogstijd daar vanzelfsprekend bij. De badinrichting was al ruimschoots vóór mei 1940 aangewezen als opvangcentrum voor zieken en bejaarden uit Dieren, wanneer de inwoners daarvan moesten evacueren. In de nacht van 9 op 10 mei hoorde ik heel vroeg enkele vliegtuigen en toen bleek al gauw dat het mis was. Om een uur of zes holden we door het park naar de inrichting, waar alles in gereedheid werd gebracht om de evacués te ontvangen. De eerste kwamen al snel en in korte tijd waren het er zoveel, dat de heel oude mensjes zomaar op stro moesten worden neergelegd.

De eigenlijke patiënten zaten bij elkaar, luisterden naar de radio en voerden opgewonden gesprekken. Mijn zusje en broertje (toen bijna 8 en nog 4) werden beziggehouden door een oude dame, wie geen moeite te veel was met voorlezen en spelletjes doen. Tot en met 9 mei had ze zich te zwak gevoeld om wat dan ook te ondernemen! Eén patiënt, een meneer van omstreeks 40, reserveofficier, hield vele betogen. Schrijver dezes, toen net 13, ging na een paar uur met vriendje Berend Bosman eropuit om te kijken, welke bruggen over het kanaal waren opgeblazen. Interessant! We keken steeds naar de lucht. Zouden we beschoten worden? Na mijn terugkeer bracht mijn vader me zeer duidelijk bij, dat hij dergelijke blijken van avontuurlijkheid niet waardeerde. Vier oorlogsdagen volgden elkaar op, zonder dat Soeren direct iets merkte van gevechten. Wel is een groep Nederlandse soldaten gekomen, die afgesneden was en richting Utrecht wilde. Mannen uit het dorp gaven burgerkleren aan hen, de uniformen werden verstoppt in het bos en mijn vader gaf de aanvoerder, een luitenant, onze goede stafkaarten van de bossen. Ze waren van de Topografische Dienst uit 1936. De officier had alleen een oude uit 1926, waar b. v. de Bloemersweg nog niet op stond.

Woonhuis van fam. Van Heusden (foto-archief Gemeente Rheden)

Destijds heb ik er niets van gemerkt, maar ik miste onze kaarten wel en pas veel later heeft mijn vader me verteld hoe de vork in de steel zat. De luitenant liet een goede verrekijker achter, die ik gezien heb. Er stond M.v.D. op (Ministerie van Defensie). Waar hij gebleven is ligt in het duister. Op 14 mei hoorden we in het begin van de middag vliegtuigen. Dat moeten de toestellen op weg naar Rotterdam geweest zijn. Tegen de avond kwam het bericht van de capitulatie. Een oude patiënte barstte in snikken uit en zei: "Nu hebben we geen Holland meer!" Anderen troosten haar met de woorden "Holland zal herrijzen".

Eén van de volgende dagen zag ik voor het eerst Duitse militairen. Tijdens de lunch, die we nog in de eetzaal gebruikten, stonden ineens twee officieren met mijn vader in de deur naar de gang. Ze keken even en gingen weer weg. Het leven herstelde zich enigszins ...•

Wanneer de Dierense evacués weer terug zijn gegaan naar hun huizen, weet ik niet meer. Na korte tijd namen wij, het gezin Van Heusden, ook weer intrek in Vale Ouwe Zate. Eén van de eerste dingen, die mijn vader deed, was het verbranden van enkele zeer anti-Hitlerboeken. Een Engelse vlag, die we van een Engelse patiënte, enige tijd daarvoor, gekregen hadden onderging hetzelfde lot. Na drie weken startte mijn school in Arnhem weer en in het kuuroord begon een bijzonder drukke tijd. De badinrichting was vanaf de zomer van 1940 bijna steeds volgeboekt, misschien mede omdat niemand meer buitenlands kon gaan kuren. In die periode werd ook wel eens iets bijzonders voor de patiënten georganiseerd. Ik mocht b.v. mee om te kijken naar de vertoning van een kleurenfilm over een reis met de Johan van Oldenbarnevelt naar Indië, met een tournee door Insulinde. Dit maakte grote indruk op me. Mijn vader hield voor patiënten die daar belang in stelden literaire avonden bij ons thuis. Al was hij medicus, de literatuur en de schilderkunst lagen hem zeer na aan het hart en hij was volledig op de hoogte van de moderne Nederlandse poëzie. Geregeld werd zijn bibliotheek verrijkt door cadeaus van dankbare patiënten. De verbindingen tussen het dorp en de buitenwereld werden er niet gemakkelijker op, vooral niet in de strenge winter 1941-42. De trein reed maar viermaal per dag en de weg tussen Soeren en Dieren was in de ochtend nogal eens onbegaanbaar, zelfs voor fietsers, door gladheid en sneeuwval, totdat er een ar, die getrokken werd door een paard, overheen was gegaan. Een stalhouder uit Dieren vervoerde ook wel eens passagiers met een oud rijtuig. De badinrichting bleef intussen wel functioneren. ...kwam het einde In het voorjaar van 1942 begonnen echter kwalijke verhalen de ronde te doen en het werd tenslotte bekend dat de Wehrmacht het gebouw zou vorderen ten behoeve van de SS, die er een "Erholungsheim" van wilde maken voor soldaten, die gewond waren of een "shell-shock" hadden opgelopen aan het oostfront. Dit betekende voor ons het einde van het wonen in Laag-Soeren, want een aanbod om tegen dubbel salaris te blijven werken, nam mijn vader niet aan. Hij besloot een eigen nieuwe praktijk te beginnen in Arnhem, waar zijn specialisme niet vertegenwoordigd was en veel

collegae hem al kenden. Het lukte hem om via de makelaar Van Elten, een oud-patiënt, een goede woning in de De La Reystraat bij Sonsbeek te huren, waar ook behandelingen mogelijk zouden zijn. In de paar weken dat we nog in Vale Ouwe Zate woonden, zagen we SS-wachtposten over de Stokvislaan patrouilleren en moest ik langs hen fietsen op weg naar school. De verhuizers, die op 1 augustus 1942 met een grote wagen op houtgas kwamen, moesten een speciale Ausweis hebben om bij ons te mogen voorrijden. Ons koper, dat we als zovelen achter in de tuin hadden begraven, was ondertussen op een avond heel laat in het schemerduister opgedolven en reisde met de auto mee. In Arnhem werd het weer verborgen, maar in de evacuatiewinter van '44-'45 is het toch in vijandelijke handen geraakt.

Zo was aan het bestaan van het in ons land unieke kuuroord van Laag-Soeren een eind gekomen. De eigenaar vond het na de oorlog compleet leeg terug en heeft de gebouwen verkocht aan de toenmalige Amsterdamsche Bank, die er een vakantie- en conferentieoord voor zijn personeel van maakte.

Nawoord

Deze herinneringen zijn gebaseerd op mijn geheugen. Men kan ze beschouwen al een voorlopig verslag van wat er gebeurd is in die jaren in en met het kuuroord. Eigenlijk had ik eerst bronnenonderzoek moeten plegen, maar dan was er misschien nog in lange tijd niets in druk verschenen en dat heeft ook weer zijn nadeel. Hopelijk kan dit verhaal te zijner tijd gedocumenteerd worden aangevuld en waar nodig gewijzigd.

Dit is een stuk van een artikel dat in A&H nr 113 gestaan heeft.

KINDEREN TUSSEN PATIËNTEN

*Herinneringen aan de laatste zes jaren van het Kuuroord Laag Soeren
Door F van Heusden*